

SZENTI TIBOR: SZÜLÉS

A címszó több értelmű. Szülni általában utódot szoktak. Csakhogy kit és mit tekintünk utódnak? Kit és miért tekintünk valakit szülő anyának? Kézenfekvő, hogy először arra a legtermészetesebb biológiai folyamatra gondolunk, amikor az anya saját gyermeket hoz a világra. Ezzel a kérdés egyik, kétségtelen számunkra legfontosabb jelentését látjuk tisztázódni, bár később meglátjuk, hogy ez is milyen bonyolult. Itt van mindjárt mitológiai, illetve teológiai szempontból a nemzés és teremtés, valamint a szülés szoros összefüggése.

A legtöbb nép hite szerint az ő főistene teremtette a világot és benne az embert. A teremtés még a Bibliában is az ősnemzéssel áll összefüggésben. Isten tehát saját energiájának megtermékenyítője volt, hiszen kezdetben még "semmik sem voltak". Az őskhaosz, a sötét és hideg, anyag nélküli léttelenségben elindult az anyaggá fejlődés, és annak differenciálódása, csakúgy, mint ahogy a megtermékenyült anyában a közös sejt barázdálódik, gyarapodik és fejlődik. De ebből a láthatatlan alakulásból úgy vált érzékelhető valóság, hogy Isten az univerzumot megteremtette, vagyis "megszülte".

Fölmerül a kérdés, ebben az esetben Isten milyen nemű, hiszen emberi fölfogás szerint szülni nő képes. Egyáltalán az Ő esetében érvényes-e a nem meghatározása? Ha nem, ismét gondolati kátyúba keveredtünk, mert kiderül, hogy a teremtés és szülés sem teológiai, sem filozófiai szinten nem köthető kizárólagos nemekhez. Ahogy a legtöbb nő órákig vajúdik, mire gyermekével egy "egész kis világot" hoz létre, Isten is napokig (korszakokig) "dolgozott" ezért a mindenségért. Kemény szülés volt, mire létrejött, mert a hetedik napot megszentelve pihenéssel töltötte.

Ekkor még mindig nem volt készen. Ott állt már a Paradicsom is, a "bölcső", csak gyermek nem volt benne. Szülni kellett egyet, hogy a teremtés folyamata végleg befejeződjön, és vele a mindenség értelmet nyerjen. Előbb elkészült a test megformálásával, ezután lélekenergiájából "saját arculatára" - tehát "genetikai folytatásaként" - "életet lehelt" bele. A szülés - úgy vélhetjük - ezzel véget ért.

Érzékelte, hogy az első ember önmagában nem elégséges ahhoz, hogy az emberiség életfolyamata meg ne szakadjon, ezért a már meglévő öröklődést továbbvivő anyagból hozzá teremtette Évát, az ősasszonyt. Így kezdte osztani a biológiai alapanyagot, utat mutatva, mit kell a továbbiakban tennünk, amit el is vár tőlünk. Midőn a két utód evett a Tudás Fájának gyümölcséből, kiderült, hogy a teremtés még nem fejeződött be, hiszen az emberpár szociálisan képtelen volt alkotó szülőjének elvárásait teljesíteni, ezért kemény kézzel megindította szocializációnkat, és kiebrudalt bennünket az Édenből. Ezen a csodálatos bolygón meg kellett tanulnunk a saját verítékünkkel küzdve megélni. Beleszületni ebbe a világba. A teremtés várakozó időszaka, és az Ember megszületésének hosszú folyamata - az állatból emberré válásunk - igazán ekkor ért véget.

Ezt a sokrétű folyamatot a nap minden másodpercében végzi az ember. Az alkotó nemcsak biológiai gyermeket nemz, hord ki és szül meg. Fejében gondolatok fogannak meg, amelyeket hosszabb, rövidebb kihordás és könnyebb, nehezebb vajúdás után létrehoz, megszül. Ekkor gyermekével még igazán nincs kész, még nem mondhatja el, hogy már az övé. Ezután jön a finomítás, szépítés, javítgatás. A kíváncsiság szerinti átalakítás, megművelés, hozzáidomítás. A "nemző mag", az összikra kipattanhat egyetlen ember agyából is, de teljes művé - igényei szerint - mindig a környezet alakítja. Manapság egyre szűkül azon teremtések száma, amelyek egyetlen alkotóhoz kapcsolhatók, még ha az illető zseni is. Mind gyakoribb a közös nemzés, kihordás és szülés. Figyeljük meg a következőkben, hogy az ember biológiai szülése is mennyire hasonlatossá válik ehhez a fejlődési menethez.

Kezdetben volt a magányos szülés, ahogy az állat is elhúzódik, amikor érzi: eljött vajúdásának ideje, és igyekszik zavartalan körülmények között gyermekezni. Egyes igen primitív pápua törzseknél a szülésnek máig az a módja, hogy a fájások beindulásával az asszony egyedül kimegy a bozótba, otthagya kunyhóját, az egész falut. Gyermekeit állva, esetleg guggolva kitolja, szinte "kipottyantja" a fűre, amely emberi kórokozókban szegény környezet, nem úgy, mint a lakott terület. Fölkapja és visszaviszi otthonába gondozni. A közösség ekkor vesz tudomást arról, hogy újabb taggal gyarapodott.

Az orvostudomány valamennyi, tiszteletreméltó ága közül hozzám legközelebb mindig a szülészek álltak. Ők két vagy - az anyaméhben fejlődő embriók száma szerint - több életért felelnek: az anyáért és a gyermek(ek)ért. A szülészek a nem egyszer igen nehéz beavatkozások során, a csodával határos műtéti technikákat fölvonultató sebészek munkájának egy részét is elvégzik. Ugyanakkor a szülészet az a szakma, amely az orvosi felelősséget legtovább hordozza. Midőn meddőség áll fönt, valamilyen nehéz szülés várható, már a fogamzás előtt bizonyos vizsgálatok és beavatkozások sorát el kell végezni. Az áldott állapot bizonyossá válását követően, az egészséges kihordás esetén is, rendszeres ellenőrzésekkel hónapokon keresztül az anyát és fejlődő gyermekét gondozni kell.

A legizgalmasabb órák akkor jönnek el, amikor elindul a szülés. Természetes esetben magától, ha szükséges, mesterségesen indítják el. Óráról órára fokozódnak a fájdalmak és az izgalmak. Hogyan vészeli át a két vagy több ember a szülést és születést? Az egyik nagy gond mindjárt az emberré válással kezdődött. Ahogy az arckoponya csökken, úgy növekszik az agykoponya. Mint fényképezőgép lencséjében a nyíló és záródó fényrekesz-rendszer, működnek ugyan a kutacsok, az egymásra csúszó koponyaacsontokkal. Amikor a gyermeknek a medenceövnön kell áthaladnia, a fej térfogatát és kerületét mechanikai úton mindenféleképpen csökkenteni szükséges, de ez az "összepréselődés" nem határtalan. Császármetszésnél hasfalat és méhtestet, hagyományos szülésnél gátat kell metszeni, olykor fogót, vákuumot alkalmazni, és a gyermeket a szülőcsatornából fejénél fogva kihúzni. A születés akár természetesen, akár segítséggel megy végbe, megtörténhet, hogy az agy sérül, illetve oxigénhiányos állapotba kerül. A végeredmény egy biológiailag csökkent értékű gyermek lesz, aki fejlődése során a szorgos szülői, orvosi, gyógytornászi és pedagógiai segítség ellenére sem éri utol kortársait, legföljebb hátrányából valamit "lefარaghat".

A szülésznek a szüléskor minden tudására és kreativitására szüksége lehet. Nagyon fontos, hogy a szülésznő fölkészült segítőjévé váljon, és a megfelelő műszerezettség rendelkezésére álljon. Ebből következik, hogy a szülés mára csoportmunkává vált, különösen abban az esetben, amikor az apa is jelen van, vagy őt a vajúdo fogadott segítője, a dűlája végig gondozza. Az előbbi nem korunk találmánya. Évszázadokkal korábban már ismert volt az a szűlési mód, amikor a férj kényelmesen elhelyezkedet egy széken, és ölébe ültette vajúdo feleségét. Lábait szétnyitotta, és az asszony a férfi két combjára támaszkodva kezdte el a szűlést, miközben férje átkarolva tartotta, és szeretetével erősítette.

A csoportos szűlés sem mostani keletű. A természeti népeknél igen gyakori az is, hogy a szűlést levezető, általában idős nűn kívül ott van a vajúdo édesanyja, nűvérei, sűgornűi, nagynűnjei, barátnűi, a törzskűzűsség minden valamirevalű asszonya. Ők tevűlegetesen nem avatkoznak a szűlésbe. A vajúdas során rendkűvűl változatos a viselkedűsűk. Van olyan csoport, ahol védűisteneikhez hangosan, vagy csűndben fohászkűdnak a kűnnyű szűlésért. Más esetekben ők nyűgnak, jajgatnak a vajúdo helyett, ezzel mintegy átvesszik, és maguk kűzűtt megosztják annak fájdalmaít. Akad olyan kűzűsség, amelyik biztatja, nyomásra serkenti; vagy tagjai éppen arról mesélnek, hogy hányan keresztűl estek már a szűlésen, és milyen kűnnyen ment nekik.

Műért kűlűnűs ez a csoportos szűlés? Az ehhez szokott kűzűsségben elterelik az anya figyelmét nehéz helyzetérűl. Egyűtt szenvednek, örűlnak a vajúdoval. Ezzel szerepet és részt vállálnak állapotábűl. A szűlű nűben megvan az a jű érzés, hogy akiket szeret, ott vannak vele. Érte gyűltek össze. Ez megnyugtatja és biztonságérzűst ad neki. Szűlés után minden kűz felé és gyermeke után nyűl. Gratulálnak neki, örűműket fejezik ki. Elindul a tevűlegetes segűtés. Egyik a kűldűkzsinűrját kűti el, másik a gyereket tisztogatja, harmadik pűlyázza, negyedik a szűlés kűvetkezműnyeít távolítja el, ötűdik az anya vűrverítűkes testét tűrűlgeti, hatűdik a gátra tűpést vagy gyűgűgnűvűny-leveleket helyez, a "bába" a burkot vizsgálja, és így továbűb.

Ha ennyi segűtű kűz nincs is, de a mai kűrházi kűrűlműnyek kűzűtt tűrtűnt szűlésnűl szintén tűbben vannak. Szűlűsz, szűlésznű, indokolt esetben gyermekgyűgűyász, gyermekápolű, majd az osztályra kerűlést kűvetűen az anya ápolűi. Ezek a látványos és láthatű munkák a szűlés

körül. Ezt követően jön a gyermek orr-garatjáratából a nyák eltávolítása, a burok szövettani vizsgálata, a vér csoportbeli meghatározása, és ha bármilyen gondot észleltek, még több egyéb, fontos vizsgálatra kerülhet sor. A szülész és az ápoló munkája ezzel nem ér véget. Szülés után a gát varrása, ellátása következik, majd az anya gondozása és figyelemmel kísérése egészen addig, amíg haza nem bocsátható.

A fejlett személyiségű nő esetében a szülés nem tortúra, hanem természetes és nagyon várt esemény. Az anyaságra már kislánykorban készül. Attól a pillanattól kezdve, hogy a gyermek babát kap, nevet ad neki, kezdi öltöztetni, fürösztetni, etetni, gondozni, tanítani. Megfigyeli a nagyobb lányok játékát, hogy azok miként végzik a babázást, vagy a családban látja, hogy az édesanyja hogyan neveli a kisebb testvérét. Titkos helyeken papás-mamást játszanak, amelyhez a külső szaporító szervekkel való ismerkedés is hozzátartozik. Elindul a tanulás és a gyakorlás, amely a végső kifejeletet, a szülést és a gyermekgondozást készíti elő. Bármilyen különös, ezen a téren évezredek alatt nem történt változás, a civilizált és a törzsi kultúrnépek gyermekszokásai egybeesnek.

Amikor a lány nagyobb, társai, szülei, nevelői, orvosai fölvilágosítják mindarról a biológiai ismeretről, amely szükséges lesz a gyermek fogadására. Már a párválasztás is ezt célozza. Megnézi, hogy a férfi alkalmas lesz-e férjnek és apának. Fizikailag és lelkileg megfelel-e annak a társnak, akivel képes lesz életét megosztani; benne tulajdonságainak örökítő anyagát - amelynek átadásával önmagát és családját nemzedékeinek testi-lelki alkatát vegyíti el a másik ember génjeivel -, és így a születendő gyermekben a halálukat mindketten túlélnek.

Fölvilágosult emberek esetében, amikor családot alapítanak, megtervezik a várható születés lehetséges legjobb időpontját. Legalább fél- negyedévvvel a nemzés előtt lemondanak addigi esetleges káros szenvedélyükről. Az anya a fogantatástól kezdve különös vigyázattal védi magát és fejlődő magzatát. Rendszeresen eljár a szükséges orvosi vizsgálatokra. Ha megfelelő értelmi és érzelmi kapcsolat, azaz bizalom alakul ki az orvos iránt, fölkeri, legyen ott a vajúadásánál és vezesse le a szülését.

Kismama-tornára jár, és elsajátítja a szüléskor szükséges légzési technikát. Ahogy méhében a gyermek megmozdul, férjével együtt rendszeresen simogatják, beszélnek hozzá, és zenét hallgattatnak vele. A jól fejlődő gyermek ezekre reagál. Kodály Zoltán szerint "a gyermek zenei nevelésének a születése előtt kilenc hónappal kell kezdődnie!" A magzatot már emberként kezelik, saját személyiségük folytatását szeretik benne. Az önszeretet (és nem az önimádat!) alapvetően szükséges a gyermekváráshoz, illetve neveléshez. Amit magam iránt érzek, azt adom át a gyermeknek. Nem mindegy, milyen értékű lesz biológiailag, mentálisan és szociálisan. Vagyis a családnak már a szülés előtt tudomásul kell venni, hogy gyarapodtak, és közösségükbe be kell fogadni a gyermeket. Ez is "szülés", méghozzá nem élettani, hanem személyiségérési folyamat, munkával, kockázatokkal és vajúdással. A pszichológusok szerint a felnőtt ember személyisége akkor válik teljesen éretté, amikor szülővé lesz, és ez a folyamat a leendő gyermekük fogantatásától kezdve kell, hogy végbe menjen.

Minden készülődés a szülés, és a gyermek egészségesen történő világra hozása érdekében történik. Amikor eljön a vajúadás ideje, a fölkészült anya örömmel fogja előre, gondosan összeválogatott holmiját: a személyes és a gyermek számára szükséges egyéni eszközöket,

ruhákat. Tudja, hogy egyik legnagyobb élménye vár rá: életet ad. Világra hozza azt a kis jövevényt, aki hónapokon keresztül "kíváncos parazitaként" benne élt, véréből táplálkozott. Most elkezd önálló életét, beteljesítve azt a nagy biológiai programot, hogy a fajt és benne az egyedeket továbbra is fönntartsa.

Amikor az anya a vajúdás nehéz időszakában ott fekszik elnehezült testtel, látszólag tehetetlenül, minden fájdalmas összehúzóadás és tágulás során arra gondol, hogy ezzel is közelebb kerül gyermekéhez. Miután kitolta, pillanatra megnyugvás tölti el, de ez - midőn meglátja gyermekét, és föladják mellére - rögtön átváltozik boldogsággá. Test a testtel, bőr a bőrrel, ezen keresztül lélek a lélekkel érintkezik. A nagyon fontos folyamat már nem a méhében játszódik le, hanem egyszerre kívül, és belül a szívében; biológiai egységben (laktációs szimbiózisban), amely a szoptatás első heteiben szoros testi, lelki kötelékbe kovácsolja gyermekével.

Filozófiai kérdés, hogy a gyermek valójában mikor születik meg? Akkor, amikor édesanyja testét teljes terjedelmében elhagyta? Csakhogy a köldökzsinóron keresztül még összeköttetésben áll annak vérkeringésével. Amikor a köldökzsinórt elvágják, vagy az újszülött és méhlepény kapcsolata végleg megszűnik? Fizikailag valóban ez tekinthető világra jövetelnek. De a laktációs korszak első heteiben - ép fiziológiás adottságok mellett - az anya még mindig testéből táplálja és lelkével szoros egységben tartja. Ezek a szimbiotikus folyamatok nem egyszerre szakadnak meg, hanem folyamatosan vékonyodva tűnnek el. A gyermek talán akkor születik meg, amikor az anyától fizikailag és mentálisan is el tud válni. Csakhogy önálló életre még mindig képtelen, hiszen ez szociális megszületése, az én-kép birtoklása, egyéniségének kialakulása, és a családjába való beleilleszkedése után jön létre. Nagy kezdőbetűs Emberé ekkor születik - ha biológiai, mentális és szociális adottságai erre lehetőséget adtak neki.

A gyermekpszichológusok megállapították, hogy a szülést követő egy óra, annak is az utolsó negyede a legfontosabb az anya- és gyermekkapcsolat kialakításában. Az anya a gyermek illatát, látványát, tapintását, nyöszörgését, sírását, egész lényét ösztönösen és véglegesen ekkor vési be agysejtjeibe (ez az imprinting), majd élete végéig, illetve öregkori demencia esetén, amíg emlékezőképessége el nem hagyja, egész lényében ott munkál, hogy mindent megtegyen érte, ha kell életét is föláldozva.

Szociológusok mondják, hogy "bármilyen nehéz körülmények között is, az anya akárhány gyermeket képes fölnevelni, de bármilyen könnyen élő gyermekek sokasága, gyakran egyetlen édesanyjáról sem képes gondoskodni". Micsoda fantasztikus, életre elkötelezett erőt kap a nő a szüléssel és az anyasággal, amikor világra hozza gyermekét. Rendkívül jól fogalmaz nyelvünk, midőn a világ szót alkalmazza, hiszen nemcsak a fényes nap alá szüli, hanem ekkor új élőlény, kisdéd, "egy egész világ", pótolhatatlan, megismételhetetlen egyén születik, akit klónozással sem lehet megismételni.

A hagyományos, szakrális népi hiedelem és szokás szerint az anyának van meg az a lehetősége, hogy többször is "újjászülessen". Amikor édesanyja világra hozta, ez az esemény életében csak egyszer történhet meg. Másodszor akkor következik be, amikor megkeresztelik, vagyis az ősbűn sötét lelki burkából az üdvözülés lehetőségének világosságába kerül. Ez is

egyszer fordulhat elő. Anyaként többször is szülhet. Tisztulása után gyermekével együtt elmehet a templomba, hogy ott magához vegye Krisztus testét és véré, megkeresztelve gyermekét. Testi-lelki tisztaságával, a pap áldásával "visszaszületik" közösségébe, amelynek ettől kezdve újra teljes és rendes tagjává válik. Végül a halálával Isten közelébe kerül, vagyis beleszületik abba a transzcendentális világba - értékes életút után elnyerve vele az üdvösségét -, amelyért életében szülésével, gyermeknevelésével, jó anyaként megküzdött.

A 21. században a tudomány különös helyzetek elé állítja az eddig hagyományosan élő és szaporodó emberiséget. Az anyaság és a szülés már a következő évtizedekben jelentős átváltozáson mehet keresztül, illetve ez részben meg is történt. Itt van mindjárt a "kétanyaság". A nő petéi nem fogamzóképesek. Érett petét kap nővérétől vagy ismeretlen donortól, amelyet férje spermájával megtermékenyítenek és a leendő kihordó, ha anyagi háttere is van, a "béranya" méhébe ültetik, aki az embriót neveli, majd megszüli. Valójában a genetikai anyag nem az övé, csupán - ha ő hordta ki - kis "parazitaként" áttevődött belé. Tehát már az anya sem biztos, ahogy régen gondolták, csak a szülő nőt lehet pontosítani.

Fölröppent a zavaros hír, hogy a megtermékenyített petesejtet elvileg az apa hasüregébe is bele lehet helyezni, aki állítólag képes lesz arra, hogy testében nevelje, kihordja, és 9 hónap után a megfelelő (nem merem leírni, hogy császármetszéssel, hanem) műtéttel világra tudja segíteni. A "szülés" itt is tetten érhető. Csakhogy ki volt az anya? Aki "biológiai anyagát" adta, de helyette magában a férje nevelte és hozta világra? Anya nem lehet férfi. Amikor kivágták belőle, és föladták a mellére, vajon számára mennyire lesz fontos a bevésődés első órája, és ki lesz a szoptatója? A felesége nincs laktációs helyzetbe, ő maga (egyelőre) biológiailag képtelen erre, ezért dajkát kell keresni, vagy a gyermeket mesterségesen táplálni. Ezekben a helyzetekben az anyaszerep ismét sérül.

Végül bizonyos, hogy - minden tilalmazás ellenére - még századunkban elindul az a mesterséges emberreprodukció, amelyet klónozásnak nevezünk. Ebben az esetben a szülő anya ismét lehet béranya vagy önkéntes kihordó, de az új élethez nem adta örökítő anyagát. Itt már nem az a kérdés, merre tart a szülészet fejlődése, hanem merre "fejlődik" az emberiség?